

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA „LUCIAN BLAGA” DIN SIBIU
INSTITUTUL DE STUDII UNIVERSITARE DE DOCTORAT

REZUMAT

Coordonator științific

Prof. univ. dr.

Gheorghe MANOLACHE

Doctorand

Ovidiu MARIAN-IONESCU

Sibiu

2017

**MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA „LUCIAN BLAGA” DIN SIBIU
INSTITUTUL DE STUDII UNIVERSITARE DE DOCTORAT**

**Vasile Lovinescu – Magna Opera. Consens și
diferențiere cu privire la Tradiția Primordială**

Coordonator științific

Prof. univ. dr.

Gheorghe MANOLACHE

Doctorand

Ovidiu MARIAN-IONESCU

Sibiu

2017

Cuprins

Capitolul I – Introducere

- 1.1. Amatorismul editării operelor lui Vasile Lovinescu
- 1.2. Coordonatele azimutului exegetic

Capitolul II – Triptic de istorie mitică a României

- 2.1. *Urgrund*-ul tradițional al românilor
- 2.2. „Ierbarul reînflorit”. Sub roua gândirii ordonatoare a lui René Guénon
- 2.3. „O icoană creștină pe Columna Traiană”. Glose asupra *catholitei*
- 2.4. „Monarhul ascuns”. O (re)lectură ezoterică a literaturii moldovene

Capitolul III – Consens și diferențiere cu privire la Tradiția Primordială

- 3.1. Apokatastasis-ul lovinescian. O tentativă de (re)aducerea lumii în starea primară
- 3.2. (Re)interpretarea folclorului național - constantă a „opusului” lovinescian
- 3.3. (Re)lectura „poveștilor” lui Ion Creangă
 - 3.3.1. „Povestea porcului” și „Harap-Alb” - fețe complementare ale aceluiași mit
 - 3.3.2. Țărănizarea mitului: „Dănilă Prepeleac” și „Povestea lui Stan Pățitul”
- 3.4. Basmul-novelă - studii de caz
- 3.5. Ipostazele perechii vetuste și fără vârstă și interfața ezoterică
- 3.6. Alte interpretări ezoterice („Loștrița”; „Povestea găinușii de aur”; „Povestea viei”; „Poama Roșie”; „Făt-Frumos din lacrimă”; „Mistricean”; „Miorița”)

Capitolul IV – Trăirea simbolică – cheia de boltă a metafizicii lovinesciene

- 4.1. Dezvrăjirea lumii

Capitolul V – Trei eseuri despre mit: „Adnotări despre mit”; „Mitul sfâșiat”; „Mit și uimire”

Capitolul VI – „Al patrulea hagialâc”: „Craii de Curtea-Veche” – un „landmark” timbrat zodiacal cu semnul Capricornului

Capitolul VII – Alchimia inițierii

7.1. Jurnalul („Jurnal alchimic”, „Însemnări inițiatice” și „Meditații, simboluri, rituri”) – un mic tratat de „artă regală”

7.2. Cercurile inițiatice – aspirația spre înjghebarea unei aristocrații spirituale

7.3. Metafizica iubirii. Scrisorile crepusculare. Omul din spatele obrăzarului

Capitolul VIII – Împlinirea cercului: Moldova interioară și Tărâmul inițiativ

8.1. „Incantația sângelui” – sau despre „Moldova agarthiană”

Capitolul IX – Discursul alchimic

9.1. Magnum Opus

9.2. Prezențe constante în alchimia simbolică a lui Vasile Lovinescu

Capitolul X – Scrisul ca alchimie – perspectivă critică

10.1. Critica *de aproape*

10.2. Critica *de departe*

Capitolul XI – Concluzii

Bibliografie

Cuvinte cheie: *Tradiție Primordială, ezoterism, inițiere, hermeneutică, simbolism, mit, alchimie, basm, hagialâc, Dacia Hiperboreană, metafizică, Opus Magnum, apokatastasis, René Guénon*

Născut la începutul celui de-al doilea lustru al secolului trecut, înrudit prin mamă cu Ion Budai Deleanu, descendent direct din familia Lovineștilor, prin tată, Vasile Lovinescu pare a fi un nedreptățit al „dinastiei culturale” care a dat spiritualității românești un fondator de școală critică modernă (Eugen Lovinescu), un romancier și un eseist de talie europeană (Anton Holban), un promotor al teatrului de idei (Horia Lovinescu) sau, mai aproape de timpurile noastre, o personalitate complexă a exilului cultural românesc (Monica Lovinescu).

Dintr-un atare ansamblu cultural, literatura ezoterică a lui Vasile răzbate cu greu. O „(re)lectură” consistentă și răbdătoare, ghidată de creanga de aur a rafinamentului intelectual, duce însă la descoperirea unui gânditor profund, a unui hermeneut adesea surprinzător, a unei personalități de tip enciclopedic, ce își așteaptă încă deplina consacrare. A ne aventura în „hagialâcul operei” sale este un demers dificil. Orice privire în adâncuri ametește și descurajează călătorul neinițiat. Îți trebuie o mentalitate de cățăror – cum însuși Vasile Lovinescu o mărturisea – pentru a ajunge acolo de unde perspectiva operei sale este întreagă, moment în care ai libertatea de a judeca, dincolo de asprimea interpretărilor critice, dincolo de o modernitate tot mai puțin îngăduitoare cu cei contemplativi.

*

* *

Anii '30 au însemnat pentru Vasile Lovinescu și o firească implicare în climatul de efervescentă ziaristică. A publicat în revistele vremii – „Adevărul Literar și Artistic”, „Viața literară”, „Viața Românească”, „Credința”, „Familia”, „Azi”, „Vremea” – eseuri pe teme folclorice și inițiatice, despre mistica tibetană, despre Ignațiu de Loyola, despre Arthur Rimbaud.

Simpatizant al noii drepte românești, Vasile Lovinescu nu a fost, însă, un adept ferm al ideologiei timpului, mai degrabă un joc al suprapunerilor aducându-l în această ipostază, explicabilă prin tumultul anilor de început.

Căutările de tinerețe se încheie, fericit, odată cu descoperirea lui René Guénon. În 1932, lui Vasile Lovinescu i se dezvăluie „Le roi du Monde”, carte care i-a deschis perspectiva

centrului și a tradiției primordiale.

Anul 1936 este cel al apariției „Daciei Hiperboreene”, tipărit sub pseudonimul Geticus și redactat la îndemnul lui René Guénon. Este vorba despre o primă operă surprinzătoare, care își va găsi drumul către cititorii români după mai bine de 60 de ani, păstrându-și valoarea și acuitatea în ciuda trecerii timpului.

Din 1964, Vasile Lovinescu reia scrisul, din nevoia de a (re)fixa adevărurile tradiționale, aflate în pericolul de a se pierde în „acest timp al decăderii spirituale” a umanității. Între 1964 și 1972, Vasile Lovinescu scrie „Al patrulea hagialâc” (singura lucrare antumă) și „Creangă și Creanga de Aur”, din care se desprind două alte studii fundamentale: „Ciubăr-Vodă” și „Incantația sângelui”.

După 1972, Vasile Lovinescu va continua să scrie eseuri și studii pe teme tradiționale, exegeze pe teme de folclor și opere spirituale, studii de istorie și geografie sacră. În paralel cu studiul, aproape zilnic, al manuscriselor rare și al textelor sacre, Vasile Lovinescu ține un jurnal – „Jurnalul alchimic” – reunind meditații de o mare încărcătură spirituală, mergând de la doctrină la simbol și la tehnică inițiatică. Totodată, jurnalul, la care se adaugă și alte studii asupra cărora ne vom opri, dezvăluie interesul lui Vasile Lovinescu pentru marile opere poetice și tragice ale lumii, pentru Dante, pentru Shakespeare, pentru baladele românești, cu deosebire *Miorița*, pentru opera lui Rilke, Meyrink, Th. Mann și Jünger, pentru muzica lui Mozart și Wagner.

După 1980, Vasile Lovinescu se retrage în „oniricul Folticeni”, trăindu-și crepusculul în meditație, rugă și contemplație incantatorie, călătorind imaginar după propria-i mărturisire.

Formarea intelectuală, axată puternic pe cunoaștere, a urmărit trei filoane principale: unul cultural, literar și filozofic, unul istoric și folcloric și unul mistic-metafizic.

Aceste filoane, aflate într-un proces de conturare, s-au contopit în aflarea unui maestru spiritual – René Guénon. Cunoașterea doctrinei tradiționale sacre a fost dublată de datorită de a transmite celor cu „intelletti sani”, într-un exercițiu de pedagogie unică, cu impact național.

Toate aceste considerente ne-au determinat să structurăm exegeza de față în trei mai direcții: istoria mitică, revigorarea tradiției folclorice și metafizica, încercând să cuprindem cea mai mare parte a operei lovinesciene. Ca urmare, am preferat să coborâm în arhitectură, optând pentru această strategie în locul teoretizărilor excesive, descoperind, nu o dată, și „idei strălucitoare” care își așteptau cititorul.

În efortul său intelectual de a reface întregul din „membra disjecta”, pentru a lumina omenirea în prag de prăbușire ciclică, Vasile Lovinescu conturează patria mitică, dezvăluie epopeea națională constituită din basmele românești, contemplând metafizic și, cel mai adesea, singuratic, lumea.

Este evident că, după 1989, Vasile Lovinescu trebuia recuperat cât mai grabnic. Aura lui de „personaj misterios”, pe nedrept „marginalizat”, se cerea întregită de contactul cu opera al unui public nu întotdeauna pregătit, dar avid de cunoaștere. Fără a-i învinui câtuși de puțin pe cei apropiați, care s-au ocupat de editarea manuscriselor lui Vasile Lovinescu, nu ne putem opri să constatăm o editare uneori haotică, neștiințifică și nefilologică a textelor. Buna intenție – recuperarea și promovarea culturală a scrierilor lui Vasile Lovinescu – nu a fost întotdeauna ajutată de rigoarea filologică, de structurarea tematică și de ordonarea istoriografică, proceduri care ar fi favorizat punerea în evidență a semiozei hermetice, a mitanalizei și a arhetipologiei, așa cum au fost înțelese și puse în operă de Vasile Lovinescu.

Prezenta exegeză își propune două obiective: primul este acela de a oferi o interpretare complexă, îmbogățind perspectiva critică, asupra operei lui Vasile Lovinescu; cea de-a doua, complementară, urmărește umplerea golului exegetic dedicat lui Vasile Lovinescu.

Am operat cu sintagme și concepte relevante: *ezoterism, simbol, tradiție primordială, sufism, masonerie, massenie, semioză hermetică, Athanor, alchimie, piatră unghiulară, metafizică, mit, inițiere, hagiâlâc*, pentru a ne opri la cele mai importante.

Setul de metode critice cuprinde imagologia, simbologia, tematismul, culturologia, mitocritica și mitanaliza, cu observația, pentru cea din urmă metodă amintită, că statutul ei pare să se fi consolidat în ultimul timp, în ciuda neîncrederii cu care Ioan Petru Culianu o excludea din rândul metodelor critice cu un statut definitiv.

Analiza noastră încearcă să evidențieze nu doar fețele intelectualului Vasile Lovinescu, ci și trăirea de dincolo de „obrăzar”, într-o hermeneutică nouă a „Scrisorilor crepusculare”. Totodată ne oprim asupra eseului „Incantația sângelui” în care autorul creionează, nu o dată seducător, imaginea Moldovei interioare, socotite a fi un spațiu inițiativ, oglindit în literatura secolului trecut.

Analiza semioticii hermetice lovinesciene este filtrată prin conceptele lui Eco, așa cum apar în „Limitele interpretării”, lăsând o poartă deschisă către gândirea magică, către lupta cu neconținută dezvrăjire a lumii.

Fundamental pentru înțelegerea autorului „Daciei Hiperboreene”, pentru înțelegerea rolului său determinant în cultura românească, cu toate cele ce i se pot reproșa de o critică atentă în primul rând la fascinația de a opera cu uneltele proprii, este conceptul de *trăire simbolică a lumii*.

Opera lui Vasile Lovinescu este o fascinantă „planșă de arhitectură” din perspectivă diacronică și sincronică totodată, trasată în continuitatea miturilor ordonatoare, reluate magic în ritualuri menite să ascundă marile adevăruri până când o lume renăscută le va recupera. Acest mare maestru, temându-se, în chip paradoxal, de spectacolul propriei ratări, se definește punând la baza gândirii sale magic principiu „pars pro toto”, enunțat de J. G. Frazer.

Prin forța simbolului, Vasile Lovinescu probează unicitatea, salvează date ce ocultează protoistoria și recompune paralela axelor spirituale ale românilor. Așa cum o mărturisea în publicistica sa, Vasile Lovinescu creionează istoria *unui popor mare*, în sensul lui Cioran; dar, spre deosebire de visul utopic al acestuia, trudind spre a o dovedi. Uneori cu strălucire, alteori apodictic, dar seducător.

„Dacia Hiperboreană” este un eseu care pare scris dintr-o suflare, sub impulsul unei dezvăluiri ce nu suferă amânare. Vasile Lovinescu iese din orice îngrădire științifică, aplicând un model inițiativ, ce redefinește conturul ființei naționale, fiind printre puținii „ezoteriști” ai culturii românești care, după Cantemir, va retrasa „planșa” unei Români sacre. Ideea că țara a fost, fie și pentru un timp, centrul lumii, rămâne una dintre liniile fundamentale ale op-urilor lovinesciene. „O icoană creștină pe Columna Traiană” și/ sau „Monarhul ascuns” sunt ierbare textuale ce vor constitui ținta opțiunii noastre hermeneutice, axate pe creionarea efectului reactiv al gândirii lui René Guénon.

Tehnica folosită de Vasile Lovinescu este aceea a decriptării simbolului prin analogie inversă, procedeu care urmează o succesiune clară de etape: numirea simbolului, filiația sa pe orizontală (tradiția), integrarea acestuia prin legi riguroase ținând de număr, pondere sau ritm și, în final, refacerea legăturii oculte temporar (pe verticală) cu centrul.

Cu „Dacia Hiperboreană” suntem în fața unui tip de discurs diferit de cel literar; sau, mai corect spus, unul ce include și tipul de discurs literar, alături de cel filosofic și istoriografic, purtând amprenta unui spirit metafizic inconfundabil. Vasile Lovinescu trece dincolo de mitanaliză, dincolo de interpretarea arhetipală așa cum o înțelege Northrop Frye, punând (din perspectiva inițiatului) la lucru simbolul, pe care, în termenii lui Eliade, îl vede ca

pe un element capabil să devăluie o realitate sacră pe care nicio altă manifestare nu o poate dezvălui.

Mitul ca „agent ordonator” capabil să dezvolte, la rândul său, un corelativ – ritul – iată o observație esențială pentru înțelegerea lui Vasile Lovinescu, aflat în contrast cu opțiunea platoniciană referitoare la opoziția mythos/ logos (ca moduri de cunoaștere), Vasile Lovinescu fiind cel care va opta pentru un concept esențial: mitul ca adevăr metafizic.

După aproape patru decenii de la apariția „Daciei Hiperboreene”, eseul scriitor al unei tinereți aflate sub proaspăta înrâurire a lui René Guénon ajuns la profunzimea pe care ți-o dau atâția ani de trăire simbolică a lumii, Vasile Lovinescu împlinește definirea mitică a spațiului românesc în două abordări hermeneutice remarcabile pentru cititorul profund, învățat să caute dincolo de suprafața textelor: „O icoană creștină pe Columna Traiană” și „Monarhul ascuns”.

Dacă în „Dacia hiperboreană” Vasile Lovinescu pune în valoare, printr-o abordare mitică, opera istorică a lui Densușianu, pe linia descrisă de Hasdeu, în „Monarhul ascuns”, recursul la istorie se face în cheia literaturii culte, fără a abandona o clipă preocuparea pentru a dezvălui înțelesurile folclorului național, o constantă a crezului ce însuflețește Opera Magna.

„Monarhul ascuns” este un studiu scriitor ce își ia substanța din interacțiunea a două câmpuri opuse de raportare la realitate, câmpuri aflate într-o continuă tensiune. Macrocosm și microcosm, continuitate organică și discontinuitate deasupra conceptelor regentează mitul a cărui natură este aceea de a opera continuități organice, aidoma unui țesut, între basm, legendă, istorie, fără a fi posibilă o compartimentare, în opoziție cu gândirea conceptuală care aduce fractura, disoluția întregului.

Capitolul dedicat „apokatastasis-ului lovinescian” conține o (re)definire a conceptului de Tradiție Primordială. În accepția guénoniană, istoria sacră a omenirii este traversată și legată de un „lanț spiritual” care își are începutul și sfârșitul în Iisus Hristos.

Transmiterea acestei „Tradiții perene” – socotite a fi chintesența spiritualității universale – s-a făcut, în creștinism, pe două căi – una sacerdotală și una regală – ambele intersectându-se în centre spirituale și marcând cicluri ale umanității.

Vorbim, aşadar, despre un mesaj transmis – de regulă – prin intermediul analogiei, preluat din trecut și îndreptat către prezent. Doar Tradiția primordială este aceea care face legătura umanului cu adevărul divin, cu acel concept privind transcendența spiritului, absolutul spre care aspiră omul, indiferent de epoca istorică, indiferent de locul unde ființează.

Considerăm că o (re)definire a acestui concept esențial ar fi, în egală măsură, necesară și interesantă, în primul rând în legătură cu rolul de echilibru al funcțiunii tradiționale: apropiate de doctrina apokatastasică a lui Origen, potrivit căreia armonia lumii, dezechilibrată prin păcatul originar al primilor oameni, va fi restabilită la „sfârșitul timpului” prin (re)aducerea în starea ei, în perspectiva unei mântuiri universale, prin harul lui Hristos.

*

* *

Vasile Lovinescu a folosit doctrina și simbolismul tradițional pentru a lumina sensul basmelor noastre în „Creangă și Creanga de aur”. Pe lângă basme, Vasile Lovinescu a răspândit o nouă lumină asupra baladelor și colindelor noastre. Astfel, „Miorița” a căpătat un sens nu numai păstoresc ci și *metafizic*, prin proiectarea ei în strălucirea contemplativă a cerului stelelor fixe, depășind sensurile cosmice și apropiindu-se de paradisul dantesc. Tot așa cum *Legenda Meșterului Manole* este un ecou creștin al masoneriei operative. Cât despre colinde, ele capătă în interpretarea simbolică a lui Lovinescu nu numai un sens creștin, cunoscut de altfel, dar și unul precreștin.

Plecând de la ideea conținută în studiul asupra „Crailor de Curtea-Veche”, conform căreia procesul de transformare a succesiunii în simultaneitate este mai izbitor în „așa-zisa” literatură populară, Vasile Lovinescu își declară dezacordul față de „doctrina universitară”, apărând substanța nucleică a folclorului, gest care explică, în bună măsură, „răceala” folcloriștilor contemporani față de Lovinescu.

Căutând alte perspective asupra literaturii populare, Vasile Lovinescu intră în contradicție cu Mircea Eliade, a cărui definiție referitoare la mitul considerat o istorie sacră, relatând un eveniment care a avut loc în timpul primordial, în timpul fabulos al începuturilor îi prilejuiește lui Vasile Lovinescu introducerea, în opoziție cu „illo tempore”, a noțiunii de „illud tempus” (definit ca non-timp, în eternul prezent sau sinonim cu eternitatea și cu principialitatea), a relației de continuitate a mitului.

Misiunea lui Vasile Lovinescu – în termenii maestrului său din Blois – este una apokatastazică, de a remanifesta Centrul lumii și Centrul său secundar, ca reprezentant al funcțiunii tradiționale. Cum centrul hiperborean a lăsat urme pe teritoriul dacic – în arheologie, folclor și în formațiuni megalitice – este datorია acestui „abstractor de chintesențe” să (re)lumineze centrul inițial, dezvăluindu-i înțeleșurile, desăvârșind sensul simbolic al

creațiilor populare culese de alții, actualizând vremea lor de aur și împlinind apokatastasis-ul.

*

* *

Anii '30 sunt un moment de efervescentă pentru întruparea unui curent tradițional și național, ale cărui preocupări merg până în trecutul îndepărtat. Tema dacismului îi era la îndemână unui intelectual pentru care filonul istoric devenise esențial pentru formarea sa culturală.

Vasile Lovinescu se simte atras de scrierile lui Pârvan, a cărui monumentală operă, „Getica”, apare în 1926. (Re)descoperirea originii traco-getice se cere, însă, abordată, în altă cheie; în orice caz, nu în cea strict-pozitivistă, a analizei logice bazate pe documente de netăgăduit. Înclinația lui Vasile Lovinescu este spre abordarea mitico-simbolică, prin care trecutul, greu de pătruns pe calea științifică, se dezvăluie cu bogăția sa divină de înțelesuri pe cale apokatastasică.

Iată de ce Vasile Lovinescu se simte, mai degrabă, continuatorul lui Ion Heliade Rădulescu, al lui Asachi sau urmașul unui spirit enciclopedic cum a fost Hasdeu. Dar cel sub a cărui înrâurire și-a gândit opera istorică este, fără îndoială, N. Densușianu, autor al op-ului „Dacia Preistorică”. Lovinescu îl continuă pe Densușianu, reșezând în plan simbolic strădania acestuia, definindu-se ca singur reprezentant al ezoterismului tradițional, într-un deceniu pe cât de fabulos pentru cultura română, pe atât de atomizat, între tradiționalism, naționalism sau politică.

Ghidat întru început de René Guénon, Vasile Lovinescu găsește o viziune proprie asupra realității noastre, construiește o mitologie națională cu care încarcă - simbolic - un popor aflat într-o fază terminală a desimbolizării sale. Iar în ceea ce privește abordarea utopică, aceasta nu este, nici pe departe, o „abatere”, ci vine în completarea viziunii sale despre *mundus imaginalis*, idee conceptualizată de Henry Corbin în marginea islamului iranian.

Termenul „imaginal” este un epitet aplicat evenimentului care nu e nici „istoric”, nici „imaginar”; lumea imaginală, în accepția lui Corbin, este lumea cetăților de smarald din sufismul iranian, oarecum dublul subtil al lumii noastre, intermediar între lumea sensibilă și

lumea spirituală pură.

Cetatea imaginală ce ține de un „ubique”, un pretutindeni, în „quarta dimensio”, nu poate fi văzută decât de inițiații admiși după probe severe, care apoi nu mai sunt în măsură să descrie cele văzute.

Vasile Lovinescu este, poate, singurul în gândirea noastră ce viețuiește în *mundus imaginalis*. Neputând povesti trăirea de la capătul inițierii sale, încearcă să reconstruiască o lume celestă deasupra cetății terestre imperfecte prin însăși natura ei. Viziunea apokatastasică, axată pe forța mitului și pe descătușarea simbolului îi completează demersul singular.

*

* *

Odată ce am admis că modelul conceptual este Guénon și că „Tradiția”, respectiv funcțiunea „Tradiției Primordiale” constituie esența gândirii lui Vasile Lovinescu, ni se pare evident că acesta nu poate fi încadrat în canoanele unei școli de gândire folcloristică. Pentru simplul motiv că hermeneutica lovinesciană este unică, agnostică și polemică, în egală măsură.

Vasile Lovinescu deschide două linii polemice în interiorul studiilor sale dedicate basmelor și baladelor românești: una, cu școala oficială, academică, de studiu a folclorului, iar cealaltă, mult mai acută, cu linia directoare a istoriei naționale moderne, „in rem”, mai degrabă decât „in personam”.

A doua linie polemică, cea istorică, evidentă în ceea ce privește interpretarea modernă a Revoluției de la 1848. Vasile Lovinescu se apropie de concepția lui Nicolae Iorga, pe care îl socotește moderat atunci când îi consideră pe unioniști și pașoptiști „secături entuziaste”.

Recurgând la o butadă, despre „Creangă și Creanga de aur” s-a scris mult mai mult decât s-a citit. Abordarea noastră cu iz polemic vine dintr-o observație simplă: în afara unor teme recurente sesizate, în general, de critică, fiecare basm se bucură de o analiză profundă, scoțând la iveală interpretări surprinzătoare, care au dreptul de a fi (re)puse în discuție. La o privire unificatoare, generală, detaliile sunt puse în umbră. Și tocmai de aici străfulgerează lumini, idei care își caută dezbateră. Iată de ce, ca și în cazul „Daciei Hiperboreene”, am ales „calea cioplitorului”, atent la fiecare rând, atent – în egală măsură – să nu știrbească armonia pietrei de boltă.

În esență, basmul și inițierea vehiculând o dublă circulație a adevărului, basmele românești își au elementul esențial în Moarte și Transfigurare, specificul definitiv, elementul

central, esențial al tuturor religiilor, *y compris*, al creștinismului.

Alături de „Ivan Turbincă”, „Harap-Alb” a fost elaborat și redactat în frământările provocate de criza Războiului de Independență, ca anexe ale acestuia, opinează Lovinescu. Anumite doctrine considerau anii 1877-1878 ca punct de plecare al ultimului subciclu al Manvantarului, când Cheile Orientului, puterea de solve-coagula, vor fi în mâinile rușilor și ale anglo-saxonilor. A stăpâni aceste chei înseamnă, pentru Vasile Lovinescu, în linia lui René Guénon, deținerea cheilor cunoașterii tradiționale, dublată însă de o stăpânire exclusiv cantitativă, geografică, o simplă diviziune, o uzurpare și o profanare. Este ceea ce Apocalipsul numește *urâciunea pustiirii în Sfânta Sfintelor*.

*

* * *

„Harap-Alb” este socotit locul de întâlnire a nenumărate simboluri, venind din toate orizonturile tradiționale, fără, însă, a-i conferi prin aceasta un caracter heteroclit. Basmul este un pelerinaj spre unitate, plecat dintr-o lume preexistentă, căzută în haos, regentată virtual de două principii, subordonate unul, altuia – Împăratul Verde și Craiul – constituind un Ianus Bifrons. La capătul pelerinajului, Harap-Alb va fi el însuși Ianus, desfășurând dualitatea inițială.

Dacă „Dacia Hiperboreană” este socotit „cântecul de lebedă” și sinteza vechilor tradiții, „Ivan Turbincă”, apărut un an mai târziu, în 1878, este considerat de V. Lovinescu cea mai adâncă judecată de valoare ce s-a făcut poporului rus din perspectivă tradițională.

„Dănilă Prepeleac” și „Povestea lui Stan Pățitul” sunt considerate de Vasile Lovinescu două *mituri țărănizate*.

În „Dănilă Prepeleac”, eroul folosește arme intelectuale, directe, sintetice, succinte, „pur calitative”, în lumina și temperatura cărora Satana se topește. În „Stan Pățitul”, procesul de elucidare merge până la limita lui conceptibilă: dracul sevindu-l pe Satan (Scaraoschi), numai pentru că el, dracul, a încălcat o lege cosmică.

V. Lovinescu nu crede că putem vedea în cele două basme acțiunea unor forțe duale complementare, pentru că opoziția presupune o echivalență, o egalitate de valoare în disimilitudine, ca în principiul zi-noapte sau masculin-feminin.

Nu este complementarism între Dănilă și Stan, pe de o parte, și drac, pe de alta, ceea ce ar da un iz manifest miturilor. Cei doi eroi ai lui Creangă au dreptul de a întrebuița aceeași

forță, să oblige să-i servească, tocmai pentru că nu au o măsură comună.

Dănilă este un exilat în această lume ca toți marii spirituali care-și iau măști pentru a-și ascunde misiunea. „Prepeleac” este o poreclă și un simbol axial: în gestul cu care înfinge crucea pentru a dura biserica, V. Lovinescu vede o ceremonie masonică esențială – aceea de consacrare a Templului, inițializând astfel un centru spiritual; toate acestea îl califică pe Dănilă ca Mare Arhitect/ Mare Dulgher al Universului. Zidirea Bisericii este expresia arhitecturală a transformării Haosului în cosmos, iar Dănilă nu îl învinuiește pe diavol de existența lui, ci de faptul că a pus stăpânire pe lucrurile din lume, ceea ce îi depășește misiunea.

Trimiterile culturale pe care le săvârșește Vasile Lovinescu sunt edificatoare; toată mitologia lumii participă la hermeneutica lovinesciană într-o rețea articulată, impecabilă, surprinzătoare.

Povestea lui „Stan Pășitul” schimbă paradigma; nu mai poate fi vorba de adversitate; complementarismul devenind colaborare, Satan își ridică și mai mult vălul.

V. Lovinescu surprinde, o dată în plus, abilitatea „diabolică” a lui Ion Creangă de a da „o fățuială țărănească, cordială” doctrinelor, „în obrăzarul de haz” așternut peste fața Abisului.

Numite „basmе-nuvelе” – pentru că supranaturalul se altoiește pe cea mai precisă, pe cea mai riguroasă realitate rurală românească – „Soacra cu trei nurori”, „Capra cu trei iezi”, „Punguța cu doi bani” și „Fata babei și fața moșneagului” sunt, mai degrabă, „o acoperire exterioară”, incintele concentrice ale unui sanctuar constituit de cele două basme – „Harap-Alb” și „Povestea porcului”.

Mici tragedii familiale devin printr-o logică ascunsă, dar reală, prin filiație și genealogie oglindirea unei deveniri cosmice.

E interesant că „Soacra cu trei nurori” a fost așezată printre basme, pentru că din perspectivă profană, nimic nu motivează această situație; povestea nu are nimic supranatural; călinescian vorbind, este doar o nuvelă narând o dramă rurală.

În trei din basmele lui Creangă, perechea vetustă și fără vârstă apare în ipostaze diferite, dar, în toate, ca martoră a carierei basmului, în realitate, condiționând-o. În „Punguța cu doi bani” perechea e ostilă, după un fel de maniheism care separă taberele, prin uitarea principiului comun. Dezordinea, opinează Vasile Lovinescu, este cu mult mai gravă în „Fata babei și fata moșneagului”, războiul fiind dezlănțuit în aceeași gospodărie. În primul basm, într-o dezordine ciclică, moșul „emite” Cocoșul, iar Baba, forțele ostile ce încearcă să

nimicească opera lui de restaurare solară și virilă. În cel de-al doilea, feminitatea covârșește aproape total masculinitatea, ca în vremea Amazoanelor, dar tot o femeie restabilește demnitatea feminității – fata moșneagului.

„Punguța cu doi bani” este un basm care își atinge scopul principal prin transmutarea, conviețuirea și transfigurarea puterii sexuale. Caracterul solar și cel falic sunt solidare în cazul cocoșului.

Lumea din „Capra cu trei iezi” este una astrală, pentru că această capră este Amaltheea, doica lui Zeus copil, pe muntele Ida din Creta. În exegeza tradițională a mitului, Cronos, regentul cerului intelectual, înghițindu-și copiii, îi reînnoiește, îi transfigurează, întărind în ei caracterul olimpic, idee regăsită în celebrul „Stirb und werde” („mori și devino!”) goethean.

Vasile Lovinescu reia în „Interpretarea ezoterică a unor basme și balade populare românești” conceptul celor patru sensuri ale textului. Prin René Guénon ajunge la Dante, ocolind surse patristice și scolastice îndepărtate. Pentru a reîmprospăta studiul nostru, să amintim că sensurile – în viziunea lui Dante – sunt: literal, filosofico-teologic, politic și social și, în sfârșit, sensul inițiatic, ezoteric, ținând de metafizică.

Basmul „Lostrița” - cules de Nicolae Labiș, în satul Baia și predat profesorului Vasile Popa, prieten al lui Vasile Lovinescu - este ilustrarea mitului lui Oedip. Tradiția noastră, care a precedat creștinismul, este una cu formă mitologică, alături de brahmanism, hinduism și vechea tradiție greacă. Supremul nu face „ce vrea” nu din inferioritate, ci din superioritate, pentru că El e cel ce dă Legea cosmică. Așa se explică de ce, în basmele noastre, Ursitoarele sunt trimise de Dumnezeu, pe când în mitul relatat, însuși Dumnezeu coboară și profetizează în casa fatală.

Un alt simbol dominant în hermeneutica lovinesciană este cel al „Văduvei”, în corelație cu cel al „Fiului”. Văduva reprezintă vidul organizațiilor inițiatice, lipsite de „verbele lor spermatice”, de împlinirea lor profundă. Fiul văduvei este chemat să îplinească acest vid. În „Lostrița”, eroul e și fiu și soț, iar mama este văduvă înainte de a-i deveni soție, ceea ce conferă complexitate mitică basmului.

Hermeneutica lovinesciană nu încetează să surprindă – prin mobilitatea conexiunilor și/ sau prin impactul lor total neașteptat. Făcând referire la „focul viu”, amintire a *Rugului arzător* zărit de Moise pe muntele Horeb, Lovinescu opinează că așezarea scaunelor în jurul focului lui Sumedru arată rădăcinile folclorice și inițiatice ale Mesei Tăcerii brâncușiene.

Plecând de la un alt basm, „Poama Roșie”, creație absolut excepțională, Vasile Lovinescu descoperă în formulele „Iana Sânziana, Floare albă, nu de nalbă” (formulă hieratică) și „Ileana Cosânzeana, din costiță ruja-i cântă, nouă împărați ascultă, Dumnezeu se minunează”, referințe alchimice la cele două „opere”, Albido și Rubedo, a transmutației poamei albe în poamă roșie în împlinirea euharistiei și în planul Tradiției, a trecerii de la cea nordică, la cea atlantă, a cărei culoare este roșul.

Pentru un neam fără epoei, basmele sunt, pentru Vasile Lovinescu, „membra disjunctă” care furnizează – de fapt – epopeile noastre mai bogate și mai metafizice decât orice epopee.

*

* *

Trăirea simbolică este cheia de boltă a metafizicii lui Vasile Lovinescu, înțelegând prin ființare atât viața, cât și creația lui, „ființa ca ființă”, în variantă aristotelică. Nu se poate trasa, însă, o frontieră între aproximarea posibilităților de manifestare a gândirii noastre (Kant) și sondarea suprasensibilului de dincolo de lumea exterioară (Thomas d’Aquino), pentru că, în varianta propusă de Vasile Lovinescu – mit-mirare – ele se completează, se întrepătrund, se definesc și se redefinesc reciproc și consistent.

Convingerea care l-a ghidat pe Vasile Lovinescu de-a lungul întregului său demers hermeneutic este aceea că simbologia rămâne o știință exactă, chiar mai riguroasă decât celelalte științe, căci pornește din principii axiomatice imuabile, vechi de când lumea.

Motivată „de facto”, printr-o „arhitectură nomologică” internă, simbologia nu poate fi obligată să își dovedească legitimitatea. Simbolurile, prin natura lor, „flori ale *Abisului*”, sunt imposibil de fixat, sensul lor fiind eminentemente volatil. Alegerea lui Vasile Lovinescu, în termenii lui Goethe, este limpede: tot ce este trecător, având, cu alte cuvinte, rațiune suficientă pentru a se justifica prin sine, este numai simbol.

Cele două căi, care fac posibilă descifrarea, sunt *asimțirea* și *intelecțiunea*, asumție inspirată din René Guénon, care le cerea lectorilor și interlocutorilor săi introspecție și intuiție, pentru a descătușa încărcătura simbolică a lumii.

A gândi simbolic reprezintă un fel aparte de a înțelege lucrurile, de a înțelege raporturile omului cu lumea, de a evalua o variantă surprinzătoare de eligibilitate alternativă și complementară a discontinuității. Întrebându-se care e deosebirea dintre a gândi în concepte și a gândi în simboluri, Vasile Lovinescu conchide că utilizarea rațiunii ca mijloc de explicare a

lumii a fost posibilă doar în stadiul de lene mintală a omenirii actuale.

Hermeneutul se plasează în postura „omului tradițional”, judecând aidoma lui, în opoziție cu modernii, care și-au luat libertatea de a reduce semnificațiile metafizice ale miturilor și ale simbolurilor la simple codificări culturale sau la unele ce țin de ideologii religioase particulare. Identificând valorile ontologice din perspectiva Tradiției Primordiale, Lovinescu restituie simbolului dimensiunea metafizică, readucând într-un prezent continuu „omul tradițional”, în a cărui viață transcendentul era o prezență definitivă.

Ca un alchimist într-un Ev Mediu contemporan, Vasile Lovinescu are acea „*imaginatio vera*” care îl face să vadă însuflețirea substanțelor și a elementelor, aflate sub puterea astrelor corespondente. Această imaginație a alchimistului, dincolo de fantezie sau de creație poetică, îi îngăduie lui Vasile Lovinescu contemplarea aspectelor calitative ireductibile ale lumii.

Ecuția care îl pune în evidență pe Vasile Lovinescu este împlinită prin *mit*, concept care luminează întreaga sa existență creatoare și asupra căruia el revine în permanență, definind și (re)definind raportările, în interiorul acestui concept fascinant. Trei sunt eseurile a căror analiză este obligatorie și fundamentală: „Adnotări despre mit”, „Mitul sfâșiat” și „Mit și uimire”, grupate în volumul „Mitul sfâșiat”.

„Adnotări despre mit” constituie o „ars mitica” a lui V. Lovinescu; dragostea sa pentru meditație asupra mitului este o hierogamie sub semnul ambiguității.

Aflat între două lumi, mitul își dezvăluie ambiguitatea: una din fețele lui, întoarsă spre „lumea sublunară” este un „obrăzar nedescifrabil”, iar cealaltă este îndreptată spre „cerul stelelor fixe”. Calea spre mit este una singură – cea a metamorfozei pelerinului aflat în ascensiune, când fiecare batere din aripi face să crească zece aripi noi.

Mitul este un „agent ordonator” fundamental: primit/ iubit sau refuzat/ hulit, el continuă să țese organic lumea, păstrându-și rădăcinile stelare. Tocmai această plasare „in divinis” îl face indefinibil, pentru că uimirea nu se teoretizează. Soluția aleasă de Vasile Lovinescu este aceea a exemplificării continue, singurul mijloc de a comunica lectorului freamătul fabulei, „exemplificarea” fiind un substitut al viziunii primordiale a omului, când o realitate este privită deodată în toate fațetele ei, în simultaneitate.

Studiul „Mit și uimire” deschide numeroase căi programatice, fiind esențial pentru înțelegerea operei și a gândirii „in divinis” a lui Vasile Lovinescu. Sentimentul pare a fi acela că o abordare critică exhaustivă rămâne un vis imposibil de atins; orice drum se ramifică, la

rândul său, deschizând hermeneutici noi, neașteptate uneori.

Cu toată această perpetuă provocare intelectuală, ni se pare potrivit să luăm în discuție o temă pe care nu am întâlnit-o în analiza operei lui Vasile Lovinescu – aceea a condiției inițiatului, în funcție de care magul moldav definește și, în egală măsură, se definește, închegând un adevărat *crez inițiativ*.

S-a vorbit mult și grăbit despre inițierea sufită a lui Vasile Lovinescu, despre statutul său plenar de inițiat, ajungându-se până la acuzația difuză, ce-i drept, și absolut nefondată a trecerii sale la mahomedanism. Acest tip de etichetare neatentă l-a aruncat pe Vasile Lovinescu într-un fals con de umbră, de unde nu îl poate recupera decât pelerinul plecat, cu bună credință, în hagiul operei sale și cu deschiderea intelectuală pe măsură.

De altfel, revenit în țară, în 1936, după ritualul de inițiere săvârșit de Schuon, Vasile Lovinescu va continua Opus Magnum, pe care o va așeza la confluența a două axe complementare: dragostea pentru tradiția românească, venerația pentru Iisus și modelul cristic de viață și – pe de altă parte – practicarea invocației sufite, operând ca întotdeauna, de altfel, cu forța infailibilă a simbolului, a trăirii mitice, păstrând uimirea ca definiție interioară supremă.

*

* *

„Al patrulea hagiul”, singura operă apărută în timpul vieții lui Vasile Lovinescu, este construită pe o logică surprinzătoare pentru timpurile apariției, respectiv anul 1981. Hermeneutul din spatele obrăzarului vorbește deschis despre masonerie, templierism, desenând o rețea neașteptată de idei fără egal în critica vremii. Este tocmai ceea ce, în epocă, împiedica abordarea din această perspectivă, pentru că subiectul nu era doar unul „tabu”, ci, mai mult, lipsit de o viziune din interior. Se vorbește, cu îndreptățire, despre Vasile Lovinescu mitograful, folcloristul, istoricul, entologul, simbologul, eseistul, abordări perfect îndreptățite. Ni se pare nimerit să adăugăm, acestui corolar hermeneutic și ipostaza integratoare a tuturor acestor măști critice: aceea de maestru, de inițiat, de prinț al arcanelor, de „purtător al măștii”.

Necesitatea măștii este inevitabilă atunci când individul se consacră unei activități interioare ascunse, neavând nicio tangență cu ființa lui socială. Este aici o dublă ipostază a lui Vasile Lovinescu: el însuși și, totodată, cel ascuns după un obrăzar sau „altul”, scriind despre oameni și idei oculte, într-o patrie mitică. Cel ce interesează este celălalt Lovinescu scriind

pentru a depozita adevărurile Tradiției înțeleasă ca un ansamblu de valori spirituale, pragmatice și culturale ale poporului care își demonstrează trăinicia istorică și morală.

Statutul lui Vasile Lovinescu este acela al unui mărturisitor, al unui ascet chemat să lumineze calea. Nimic pentru sine, nimic orgolios, polemici cenzurate la timp, nicio urmă de calofilie căutată.

„Al patrulea hagialâc” este o exegeză surprinzătoare și capricantă, totodată. Ipotezele cele mai seducătoare și nonconformiste pentru cea mai mare parte a criticii noastre își caută drum, într-un zigzag inițiativ spre înțelegerea celor care, în propriul lor hagialâc, calcă pe urmele Maestrului. În spatele podurilor rupte, rămâne neînțelegerea celorlalți.

*

* *

Socotit un mic tratat de artă regală, „Jurnalul alchimic” al lui Vasile Lovinescu nu are nimic de a face cu rigurile după care literatura judecă un asemenea demers personal (date, oameni, întâmplări). Astfel de trimiteri sunt extrem de rare, insignifiante în raport cu substanța metafizică a „însemnărilor”, înțelese ca un schimb de principii, de simboluri și de ofrande, formând tripla bază pe care se întemeiază misterul pactelor, al alianțelor și al binecuvântărilor, în fond, chiar distribuirea influențelor spirituale la care se referă Guénon în „Domnia cantității și semnele Timpului”.

Scris între 1964 și 1966, după o lungă *tăcere a scrisului*, *Jurnalul* lui Vasile Lovinescu este constituit din trei volume – „Jurnal alchimic”, „Însemnări inițiatice” și „Meditații, simboluri, rituri”.

Din cele opt capitole din care s-ar constitui fundamentele operei ca „mesaj tradițional” a lui Vasile Lovinescu – doctrină metafizică; cunoaștere și iubire; cronologie, simbol și mit; istorie și geografie sacră; rugăciune și inițiere; metodă și tehnică inițiativă; ezoterism și ortodoxie – considerăm că direcțiile constitutive ale Jurnalului lovinescian ar fi „doctrina metafizică” și „metodă și tehnică inițiativă” învăluită în ezoterism.

Sintagmele cheie sunt: starea de „veghe și meditație”, „exilat din lumină”, „conștiința de ghid”, „dușmănia sălbatică a mediului”, „încătușat în lumea asta”, „arta de a te pune în pasivitate creatoare”, „lupta contra inerției”, „să ne cufundăm în interiorul ființei”. Călăuza fuge de un presupus spectacol al propriei ratări, în luptă cu un mediu ostil, în fața căruia se retrage într-o pasivitate creatoare, topind alchimic Eul în Sine.

Vasile Lovinescu vorbește în esență în termenii *entelehieii*, concept potrivit căruia perfecțiunea este scopul lăuntric al tuturor lucrurilor, ca o trecere prin „barzach” a inițiatului ce moare simbolic pentru a căpăta o nouă viață, dominată de mirare, de miraculos, de puterea simbolului.

Credința, pe care René Guénon o dezvăluie în „Criza lumii moderne” întâlnește, în chip fericit, „conștiința de ghid” a lui Vasile Lovinescu, implicat în constituirea a două grupuri inițiatice, cercuri de învățăcei pe care le va inspira, prin varii forme, cu o pauză semnificativă, mai bine de treizeci de ani.

Primul grup inițiativ este întemeiat în București, cu ajutorul lui Mihail Vâlsan, în 1948 și va fi dizolvat zece ani mai târziu, din cauza ambianței ostile a vremii.

Întâlnirea la Fălticeni, în 1958, cu poeta Lucreția Andriu declanșează nașterea celui de-al doilea cerc de studii și meditație tradițională, numit, în unele scrisori, „fraternitatea lui Hyperion”.

Continuitatea grupului vegheat – ca un „spiritus rector” – de Maestru este un fapt cultural excepțional. Activitatea lui, mai degrabă difuză, dar nu mai puțin reală, apare ca o necesitate mai evidentă ca oricând, scopul de căpătâi fiind acela al tipăririi operelor lui Vasile Lovinescu, la care se adaugă perpetuarea duhului tradițional autentic.

Prefața volumului „Scrisori crepusculare” ascunde, voit am spune, adevărurile aflate dincolo de substanțiala țesătură intelectuală a eseurilor. În ordinea de suprafață, volumul cuprinde eseuri structurate pe câteva teme, de altfel, recurente în Opus Magnum lovinescian: folclor românesc, istorie sacră privind monumentele românești, aspecte tradiționale și metafizice din literatura românească și universală și studii referitoare la simbolurile fundamentale ale diverselor tradiții. Ediția cuprinde o parte din scrisorile lui Vasile Lovinescu, departe de a epuiza un fond epistolar extrem de bogat. În totalitate, corespondența reluată în paginile volumului este cea purtată cu prieteni și membri ai grupului de studii și meditații tradiționale.

Vasile Lovinescu reafirmă valoarea basmelor românești, pe care le consideră – din perspectiva valorii simbolice – egale, cel puțin, cu cele occidentale, asemănându-le cu apologurile și poveștile taoiste.

„Scrisorile crepusculare” sunt un adevărat catehism lucid al melancoliei, născut în spațiul său vital, „Folticeniul”, împrejurimile, Moldova seculară, în general.

Universul lovinescian – Țara de Sus, Moldova tainică în curgerea ei de veacuri – amintește spațiul sadovenian cu o fundamentală deosebire, însă; pentru Vasile Lovinescu, locul este acela unde se petrece miraculos „simbioza lui Amor cu Gnosis”, „miracol al lui Luce intellettual piena d’Amore”. Și prin aceasta, Vasile Lovinescu își dovedește unicitatea.

*

* *

Eseul „Incantația sângelui” constituie una dintre coordonatele esențiale ale operei lovinesciene, completând coordonata astrală a Magna Opera și (re)confirmând faptul că Vasile Lovinescu locuiește, spiritual și afectiv, într-o „Moldovă interioară”, perpetuă, de dincolo de timp și loc, „exilat” în „Folticeniul” oniric, ca într-o „Moldovă agarthiană”. În Moldova exterioară (Țara de Jos) se trece pe o punte strâmtă, aidoma „barzach”-ului, ca un istm între două lumi.

Volumul amintit este una dintre cele mai surprinzătoare exegeze ale poeziei eminesciene, Vasile Lovinescu considerându-l pe poetul național participant la un secret polar, superlativ în complicitate, probabil, cu Creangă.

Considerat de Vasile Lovinescu un „opus hierarchicum et catholicum”, conceptul alchimic „Opus Magnum” este, de fapt, expresia unei permanente căutări interioare, un elan al întregii făpturi spre reintegrare. Considerentele lui Lovinescu împrumută termenii lui Eliphas Lévi (Alphonse Louis Constant), autorul unei celebre istorii a magiei și creatorul teoriei luminii astrale, pe care, fără îndoială, hermeneutul român l-a citit, cu toate că nu s-a vorbit, până acum, de o legătură intelectuală cu autorul „Marelui Arcan sau al ocultismului revelat”.

Vasile Lovinescu își creează propria „semiosferă”, cum o numea Eco, propriul univers simbolic, aidoma unui zid de protecție în fața violenței pe care o au lucrurile. Refugiul într-o lume a semnelor este un mod de a se proteja împotriva „vitregei ambiante” pentru Vasile Lovinescu.

Fără îndoială că omul și semnele se educă reciproc și își împrumută generos aceeași substanță, omul trăind în universul simbolic, iar mitul și religia sunt părți ale acestui univers.

Toate acestea fac din om un „cititor” și un „interpret” al lumii, iar Vasile Lovinescu, în sensul înalt al sintagmei, este unul dintre aceștia. E adevărat, unul singular, rupând punți cu fiecare pas al urcușului său mitic, dar având puterea de a continua dincolo de tăcerea celorlalți.

Fiecare eseu/ creație/ analiză din Magnum Opus este rodul unul proces alchimic.

Trecerea de la mercur la sulf, de la argint la aur, de la piatra brută la piatră filozofală, în acest *opus alchemicum* este deplină realizare spirituală a lui Magnum Opus lovinescian.

În cazul unui spiritual, scrisul este pentru început o separare de exteriorul adesea frivol, apoi un auxiliar al concentrării, un suport ce favorizează materia primă ca sursă a meditației, urmând coagularea în jurul unei teme.

Următoarea etapă este un „solve-coagula” ce reduce substanța la esențial – „excesus mentis” – pentru ca procesul să se finalizeze alchimic prin sublimare.

Toate paginile pe care le numim alchimic *Opus Magnum* sunt, de fapt, salturi din lumină în lumină pe scara intelcțiunii, cu grija de a aduna și de a păstra tot ce este prețios, într-o lume în decădere. Fidel devizei alchimice „Rassembleur ce qui est épars”, Vasile Lovinescu rămâne Omul născut pentru a cunoaște.

În ceea ce privește percepția critică a lui Vasile Lovinescu, am operat cu doi termeni, de dorit, originali – critica *de aproape* și critica *de departe*, încercând să oferim o imagine cât mai fidelă a receptării lui Vasile Lovinescu în cultura românească.

*

* *

Referitor la cărțile supraviețuitoare ale lui Vasile Lovinescu, acesta, ca hermeneut al sacrului, are, prin definiție, un public restrâns, iar încercarea de a i te apropia este sortită eșecului, în lipsa unei determinări superioare. Nu o dată necunoașterea celorlalți a dus la o incorectă „legendare”, din care cea referitoare la trecerea la mahomedanism, ca să amintim un exemplu celebru, este cea mai elocventă. Nu avem nicio îndoială că timpul va lucra în favoarea lui Vasile Lovinescu, iar pentru aceasta nimic nu poate fi mai folositor decât o imagine critică centrată pe fâgașul unei obiectivități aflate la intersecția a două concepte – „critica de aproape” și „critica de departe” – într-un efort necesar de recuperare intelectuală.

Am optat, la rândul nostru, pentru o *abordare interpretativă*, în termenii lui Eco, aplicând o grilă mitocritică, sprijinită de metodele critice tradiționale; în încercarea de a desăvârși puzzle-ul hermeneutic, am așezat pecetea unei priviri *din interior*, în sensul că propria noastră cale inițiativă a întâlnit mai întotdeauna drumul trasat de inițiatul Vasile Lovinescu, într-o lume a simbolurilor masonice.

Exilat într-o „Patrie miraculoasă” ca într-o „Agarthă a hermetiștilor”, Vasile Lovinescu pare, la o privire grăbită, un luptător cu modernitatea, un scutier al tradiționalismului clasic,

unul dintre ultimii corifei ai unei culturi mai deschise spre neoplatonism, predominant ortodoxe și cu o evidentă dificultate de a deveni modernă, din pricina contextului antimodern.

Nu e căderea noastră să discutăm aici despre raportul dintre ortodoxie și modernism în cultura română, dar putem să avansăm această temă de dezbatere, avându-l în centrul ei pe Vasile Lovinescu, un „hermenoet singular”.

Dincolo de atributele ce îl pot defini – mitograf, folclorist, istoric, etnolog, simbolog, hermeneut, hermenoet, eseist – Vasile Lovinescu rămâne omul spiritual desăvârșit, ieșit capricant din „starea lui Cain și Abel”, pentru a construi „România sacră”, pe principiile Tradiției Primordiale.

Paradoxal sau nu, cu cât Opus Magnum lovinescian ne poartă în trecut, cu atât viitorul nostru va dobândi înțelesuri mai profunde. Cu o singură condiție: aceea de a-l readuce în lumina din care a venit!

Bibliografie

Surse primare:

1. ALEXANDRESCU, Sorin, *Junimea*, Libra, Groningen, 1983.
2. ALEXANDRESCU, Sorin, *Paradoxul român*, Editura Univers, București, 1998.
3. ANGHEL, Alexandru, *Interviu cu Florin Mihăescu* în „Rost cultural, politic, religios”, anul III, nr. 23, ianuarie 2005.
4. BARTHES, Roland, *Sade, Fourier, Loyola*, Paris, Sevil, 1971.
5. BLAGA, Lucian, *Geneza metaforei și sensul culturii*, Editura Humanitas, București, 1994.
6. BOIA, Lucian, *Capcanele istoriei. Elita românească între 1930 și 1950*, Editura Humanitas, București, 2011.
7. BOIA, Lucian, *Istorie și mit în conștiința românească*, Editura Humanitas, București, 2011.
8. BORHAN, Stelian, *Personalități fălticenene în literatură și artă*, în „Monitorul de Suceava”, 17 iulie 2017, Anul XXII, nr. 159 (6575).
9. BRAGA, Corin, *Lucian Blaga. Geneza lumilor imaginare*, Editura Institutul European, Iași, 1998.
10. BUBER, Martin, *Povestirile rabinului Nahman*, Editura Hasefer, București, 1998.
11. CANTEMIR, Dimitrie, *Divanul*, 1698.
12. CĂLINESCU, George, *Istoria literaturii române*, vol. II, Editura Academiei, București, 1968.
13. CĂLINESCU, Matei, *A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii*, Editura Polirom, Iași, 2008.
14. CIORAN, Emil, *Exercices d'admiration*, Gallimard, Paris, 1978.
15. CIORAN, Emil; PIȚU, Luca; ANTOHI, Sorin, *Le néant roumain*, Editura Polirom, Iași, 2009.
16. COJANU, Daniel, *Ipostaze ale simbolului în lumea tradițională*, Editura Lumen, Iași, 2009.
17. CRIHANĂ, Alina, *Romanul generației '60*, Editura Europlus, Galați, 2010.
18. CRISTIAN, Roxana, *Agartha fălticeneană*, Editura Rosmarin, București, 2012.

19. CULIANU, Ioan Petru, *Les fantasmes de la liberté chez Mircea Eliade*, Presse de l'Université, Groningen, 1983.
20. CULIANU, Ioan Petru, *Studii românești. Fantasmeme nihilismului*, Editura Polirom, Iași, 2006.
21. DANIEL, Constantin, *Misteriile lui Zalmoxis*, Editura Herald, București, 2015.
22. DENSUȘIANU, Nicolae, *Dacia preistorică*, Editura Arhetip, București, 2002.
23. DURAND, Gilbert, *Figuri mitice și chipuri*, Editura Nemira, București, 1998.
24. ECO, Umberto, în *L'Espresso*, iulie 2004.
25. ECO, Umberto, *Interpretare și suprainterpretare*, Editura Pontica, Constanța, 2004.
26. ECO, Umberto, *Limitele interpretării*, Editura Polirom, Iași, 2007.
27. ECO, Umberto, *Scrieri despre gândirea medievală*, Editura Polirom, Iași, 2016.
28. ELIADE, Mircea, *Il sacro e il profano*, I, 6, Torino, 1967.
29. ELIADE, Mircea, *Aspecte ale mitului*, București, Editura Univers, 1978.
30. ELIADE, Mircea, *Insula lui Euthanasius*, Editura Humanitas, București, 2004.
31. GAUCHET, Marcel, *Dezvrăjirea lumii*, Editura Științifică, București, 1995.
32. IONESCU, Cornel Mihai, *Mentalitate alchimică și hermenoetică*, în „Caiete Silvane”, Zalău, anul 5, nr. 7, 2002.
33. LOVINESCU, Vasile, *Mistica fascismului*, în „Vreamea”, 14 ianuarie 1934.
34. LOVINESCU, Vasile, *O nouă rasă de stăpâni*, în „Vreamea”, 18 februarie 1934.
35. LOVINESCU, Vasile, *Al patrulea hagialâc*, Editura Cartea Românească, București, 1981.
36. LOVINESCU, Vasile, *Creangă și Creanga de Aur*, Editura Cartea Românească, București, 1989.
37. LOVINESCU, Vasile, *Incantația sângelui*, Editura Institutul European, Iași, 1993.
38. LOVINESCU, Vasile, *Interpretarea ezoterică a unor basme și balade populare românești*, Editura Cartea Românească, București, 1993.
39. LOVINESCU, Vasile, *Mitul sfâșiat*, Editura Institutul European, Iași, 1993.
40. LOVINESCU, Vasile, *Jurnal alchimic*, Editura Institutul European, Iași, 1994.
41. LOVINESCU, Vasile, *Steaua fără nume*, Editura Rosmarin, București, 1994.
42. LOVINESCU, Vasile, *Scrisori crepusculare*, Editura Rosmarin, București, 1995.
43. LOVINESCU, Vasile, *Dacia Hiperboreană*, Editura Rosmarin, București, 1996.
44. LOVINESCU, Vasile, *Meditații, Simboluri, Rituri*, Editura Rosmarin, București, 1997.

45. LOVINESCU, Vasile, *Exerciții de meditație*, Editura Rosmarin, București, 2000.
46. MIHĂESCU, Florin; CRISTIAN, Roxana, *Vasile Lovinescu și Funcțiunea Tradițională*, Editura Rosmarin, București, 1998.
47. MORETTI, Franco, *Grafice, hărți, arbori*, Editura Tact, Cluj-Napoca, 2005.
48. MUTTI, Claudio, *Guénon în România*, Editura Vreamea, București, 2003.
49. NOICA, Constantin, *Spiritul românesc în cumpătul vremii. Șase maladii ale spiritului contemporan*, Editura Univers, București, 1978.
50. NOICA, Constantin, *Jurnal de idei*, Editura Humanitas, București, 1991.
51. NOVALIS, *Între veghe și vis*, Editura Univers, București, 2008.
52. ORNEA, Zigu, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1996.
53. PAPU, Edgar, *Interviuri*, ediție îngrijită de Ilie Rad și Grațian Cormoș, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2005.
54. PÂRVAN, Vasile, *Getica*, Editura Cultura Națională, București, 1926.
55. POP-CURȘEU, Ioan, *Recitindu-l pe Vasile Lovinescu*, în Revista „Steaua”, nr 10-11 (732-733), octombrie-noiembrie 2009.
56. POPA-LISSEANU, Gheorghe, *Dacia în autorii clasici*, Editura Vestala, București, 2015.
57. PROTOPOPESCU, Vlad, *Ștefan Vodă al Moldovei fost-a pe la noi prin munți*, în „Puncte Cardinale”, 8/80, august, 1997.
58. *Ritualul gradului de maestru*, MLNR.
59. SEBASTIAN, Mihail, *Criterion*, în „Cuvântul”, VIII, nr. 2577, 26 iunie 1932.
60. STOENESCU, Alex Mihai, *Istoria Ideilor Masonice*, vol. I, Editura RAO Class, București, 2005.
61. *Tabula Smaragdina*, 2.
62. TERIAN, Dan, *Codul lui Cernătescu*, în „Cultura literară”, nr. 307, 20 ianuarie 2011.
63. TOLCEA, Marcel, *Ezoterism și comunicare simbolică*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2004.
64. TOLCEA, Marcel, *Eliade, ezotericul*, Editura EST, București, 2012.
65. UTE GABANYI, Anneli, *Cutul lui Ceaușescu*, Editura Polirom, Iași, 2003.
66. WIRTH, Oswald, *Francmasoneria pe înțelesul adeptilor ei*, Editura RAO, București, 2005.

67. WUNENBURGER, Jean-Jacques, *Viața imaginilor*, Editura Cartimpex, Cluj, 1998.
68. ZACIU, Mircea; PAPAHAĞI, Marian; SASU, Aurel, *Dicționarul Scriitorilor Români*, Editura Fundația Culturală Română, București, 1998.

Referințe critice:

69. ANTOHI, Sorin, *Utopica*, Editura Științifică, București, 1991.
70. ANTOHI, Sorin, *Civitas imaginalis*, Editura Polirom, Iași, 1999.
71. BACZKO, Bronislaw, *Les imaginaires sociaux*, Payot, Paris, 1984.
72. CORBIN, Henry, *En Islam iranien*, Gallimard, Paris, 1991.
73. DUMITRIU, Victor, *Sunt Lacrimae rerum*, în „RITL”, iulie-decembrie 1988.
74. DUMITRIU, Anton, *Criza Occidentului*, Editura Tehnică, București, 1991.
75. GUÉNON, René, *L'ésotérisme du Dante*, Ch. Bosse, Paris, 1925.
76. JUNGER, Ernst, *Approches, drogues et ivresses*, Gallimard, Paris, 1991.
77. LIICEANU, Gabriel, *Utopia intelectului și utopia filosofiei*, Editura Dialog, București, 2005.
78. LOVINESCU, Monica, *La Apa Vavilonului*, Editura Humanitas, București, 1999.
79. SCHUON, Frithjof, *Le Démiurge dans la mythologie nord-américaine*, în „Études Traditionnelles”, nr. 1, 1967.
80. SIMION, Eugen, *Jurnalul unui Simbololog*, în „Caiete Critice”, nr. 9-11/1994.
81. VERESCU, Ahile Z., *Discipoli guénonieni în România*, Editura Civitas, București, 2012;.
82. VERESCU, Ahile Z., *Guénon și Tradiția finală*, Editura Civitas, București, 2015.
83. VERESCU, Ahile Z., *Guénon, criza și domnia cantității*, Editura Civitas, București, 2013.

Resurse web:

84. CLÉMENT, Olivier, *A mărturisi într-o societate secularizată*, în „Contacts” , nr. 144/1988, www.nistea.com/secular.html, accesat la data de 8 iunie 2017.
85. CODRESCU, Răzvan, *Spovedania unui neînvins: Vladimir Dumitrescu*, <http://www.rostonline.ro/2013/07/spovedania-unui-neinvins-vladimir-dumitrescu/>, accesat la data de 2 iulie 2017.
86. FILIPAȘ, Titus, *Mitologia voluntaristă a fraternității*, <https://blogideologic.wordpress.com/2007/12/29/mitologia-voluntarista-a-fraternitatii/>,

- accesat la data de 2 iulie 2017.
87. ILIESCU, Radu, <http://radu-iliescu.blogspot.com/2016/05>, accesat la data de 10 iunie 2017.
88. MANOLACHE, Dumitru, *Nedescifratele taine de pe Columna lui Traian*, în „Ziarul Lumina”, <http://ziarullumina.ro/nedescifratele-taine-de-pe-columna-lui-traian-7517.html>, accesat la data de 4 iunie 2017.
89. PANOFSKY, Erwin, *Iconografia și Iconologia*, <https://ro.scribd.com/doc/114351717/Erwin-Panofsky-Iconografia-Si-Iconologia>, accesat la data de 12 iunie 2017.
90. SORA, Simona, *Un contemplativ*, în „Dilema Veche”, nr. 494, 1-7 august 2013, <http://dilemaveche.ro/sectiune/carte/articol/un-contemplativ>, accesat la data de 2 iunie 2017.
91. SORA, Simona, *Un jurnal impersonal*, în „Dilema Veche”, <http://dilemaveche.ro/sectiune/carte/articol/un-jurnal-impersonal>, accesat la data de 12 iunie 2017.
92. Toma din Aquino, *Summa Theologiae*, III, www.medievalscruces.com, accesat la data de 7 iunie 2017.